

Forenede sager T-217/03 og T-245/03

**Fédération nationale de la coopération
bétail et viande (FNCBV) m.fl.**

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber

»Konkurrence — artikel 81, stk. 1, EF — oksekød — importstop — fastsættelse af en prisaf tale mellem fagforeninger — forordning nr. 26 — sammenslutninger af virksomheder — konkurrencebegrænsning — fagforeningsaktion — påvirkning af samhandelen mellem medlemsstater — begrundelsespligt — retningslinjer for beregningen af bøder — proportionalitetsprincippet — overtrædelsens grovhed og varighed — skærpende og formildende omstændigheder — forbud mod kumulation af sanktioner — retten til kontradiktion«

Rettens dom (Første Afdeling) af 13. december 2006 II - 5000

Sammendrag af dom

1. *Konkurrence — fællesskabsregler — sammenslutninger af virksomheder — begreb (Art. 81, stk. 1, EF)*

2. *Konkurrence — fællesskabsregler — sammenslutninger af virksomheder — begreb*
(Art. 81, stk. 1, EF)
3. *Konkurrence — aftaler — påvirkning af samhandelen mellem medlemsstater*
(Art. 81, stk. 1, EF)
4. *Konkurrence — aftaler — konkurrencebegrænsning — fastsættelse af priser*
(Art. 81, stk. 1, EF)
5. *Konkurrence — aftaler — forbud — nationale retlige rammer for indgåelse af aftalen*
(Art. 81 EF)
6. *Konkurrence — fællesskabsregler — materielt anvendelsesområde*
(Art. 81 EF)
7. *Landbrug — konkurrenceregler — forordning nr. 26*
(Art. 33 EF, 36 EF og 81, stk. 1, EF; Rådets forordning nr. 26, art. 2, stk. 1)
8. *Konkurrence — administrativ procedure — meddelelse af klagepunkter — nødvendigt indhold*
(Rådets forordning nr. 17; Kommissionens forordning nr. 99/63, art. 4)
9. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse*
(Art. 253 EF; Rådets forordning nr. 17, art. 15, stk. 2)
10. *Ulovlighedsindsigelse — rækkevidde — retsakter, hvis ulovlighed kan påberåbes*
(Art. 241 EF; Kommissionens meddelelse 98/C 9/03)
11. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse*
(Art. 81, stk. 1, EF; Rådets forordning nr. 17, art. 15, stk. 2)

12. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse — maksimumsbeløb*
(Rådets forordning nr. 17, art. 15, stk. 2)
13. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse — kriterier — overtrædelsens varighed*
(Art. 81, stk. 1, EF; Kommissionens meddelelse 98/C 9/03)
14. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse — kriterier — overtrædelsens grovhed — skærpende omstændigheder*
(Rådets forordning nr. 17, art. 15, stk. 2)
15. *Konkurrence — bøder — størrelse — fastsættelse — maksimumsbeløb*
(Rådets forordning nr. 17, art. 15, stk. 2)
16. *Konkurrence — bøder — kommissionsbeslutning, som fastslår en overtrædelse, vedtaget efter en beslutning, hvorved samme virksomhed er blevet pålagt en sanktion eller er blevet erklæret ansvarlig, og som ikke længere kan anfægtes*
(Rådets forordning nr. 17, art. 15)
17. *Konkurrence — bøder — størrelse — Kommissionens skønsbeføjelse — domstolskontrol — fuld prøvelsesret*

1. Artikel 81, stk. 1, EF finder anvendelse på sammenslutninger, for så vidt som deres egne aktiviteter eller den aktivitet, der udøves af de virksomheder, der er tilsluttet dem, tilsigter at fremkalde de virkninger, som bestemmelsen er rettet mod. I betragtning af denne bestemmelses formål bør begrebet virksomhedssammenslutning fortolkes således, at det også kan omfatte sammenslutninger, der selv består af virksomheds-sammenslutninger.

det for denne bestemmelse, kræves det ikke, at de pågældende sammenslutninger kan tvinge deres medlemmer til at overholde de forpligtelser, der pålægges ved aftalen.

(jf. præmis 49 og 89)

For at en aftale mellem sammenslutninger er omfattet af anvendelsesområ-

2. Inden for konkurrencerettens område omfatter begrebet »virksomhed« enhver enhed, som udøver økonomisk virksom-

hed, uanset denne enheds retlige status og dens finansieringsmåde. Enhver virksomhed, der består i at udbyde varer og tjenesteydelser på et bestemt marked, er økonomisk virksomhed.

Således har landmænds virksomhed, hvad enten der er tale om jordbrugere eller avlere, ganske givet karakter af økonomisk virksomhed. De udøver nemlig en virksomhed, der består i at producere varer, som de udbyder til salg mod betaling. Landmændene udgør således virksomheder som omhandlet i artikel 81, stk. 1, EF.

i form af personer eller enheder, der ikke kan klassificeres som virksomheder, under alle omstændigheder ikke tilstrækkeligt til, at dens egenskab af sammenslutning i artikel 81, stk. 1, EF's forstand ophæves. På samme måde må man afvise argumentet om, at det, når der er tale om en bedrift i form af et selskab, ikke er selskabet, via dets repræsentant, der er medlem af foreningen, men de enkelte selskabsdeltagere. Det er nemlig ikke den pågældende bedrifts retlige status eller driftsform, der har betydning for, om den kan klassificeres som virksomhed, men derimod bedriftens og dens parthaveres virksomhed.

(jf. præmis 52-55)

Følgelig kan de foreninger, som de er medlemmer af, og som repræsenterer dem, såvel som de sammenslutninger, som disse foreninger indgår i, klassificeres som virksomhedssammenslutninger, der ligger inden for denne bestemmelses anvendelsesområde.

Den omstændighed, at lokalforeningerne også kan have landmænds ægtefæller som medlemmer, kan ikke ændre herved. For det første er det sandsynligt, at ægtefællerne til de landmænd eller avlere, som er medlemmer af en lokal landbrugsforening, også deltager i arbejdet i familiebruget. For det andet er det forhold alene, at en virksomhedssammenslutning også kan have medlemmer

3. Artikel 81, stk. 1, EF finder kun anvendelse på aftaler, som kan påvirke samhandelen mellem medlemsstater. For at kunne påvirke samhandelen inden for Fællesskabet skal en aftale mellem virksomheder gøre det muligt på grundlag af en række objektive eller faktiske omstændigheder med en tilstrækkelig grad af sikkerhed at forudse, at den kan udøve direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på handelsstrømmene mellem medlemsstaterne på en måde, som kan skade virkeliggørelsen af formålene med et fælles marked mellem staterne.

Når den overtrædelse, som en virksomhed eller en sammenslutning af virksomheder deltager i, kan påvirke handelen mellem medlemsstater, er Kommissionen ikke forpligtet til at påvise, at denne virksomheds eller sammenslutning af virksomheders individuelle deltagelse har påvirket samhandelen inden for Fællesskabet.

Konkurrencebegrænsende praksis, der omfatter hele en medlemsstats område, styrker nemlig ifølge selve sin natur opdelingen i nationale markeder, hvorved den hæmmer den økonomiske integration, som tilstræbes med trakten. Når der er tale om et marked, som er åbent for import, kan deltagerne i en national prisaf tale kun bevare deres markedsandel, hvis de beskytter sig mod udenlandsk konkurrence.

(jf. præmis 63, 66 og 67)

4. Artikel 81, stk. 1, litra a), EF foreskriver udtrykkeligt, at foranstaltninger, som består i direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser, udgør

konkurrencebegrænsninger. Fastsættelse af priser udgør nemlig en åbenlys begrænsning af konkurrencen.

En aftale, som er indgået mellem sammenslutninger, der repræsenterer landmænd, og sammenslutninger, der repræsenterer slagterier, og som fastsætter minimumspriser for visse kategorier af køer med bindende virkning for samtlige erhvervsdrivende på de pågældende markeder, har således i sig selv til formål at fordreje konkurrencen på disse markeder, især da den på en kunstig måde begrænser den forretningsmæssige forhandlingsmargin mellem avlere og slagterier og fordrejer prisdannelsen på de pågældende markeder.

Denne konstatering kan ikke svækkes ved argumentet om, at landbrugsmarkederne er regulerede markeder, hvor konkurrencereglerne ikke automatisk finder anvendelse, og hvor prisdannelsen ofte ikke er fri og underlagt udbud og efterspørgsel. Landbrugssektoren er ganske vist på sin vis speciel og genstand for en meget detaljeret regulering, som ofte er temmelig interventionistisk. Fællesskabets konkurrenceregler finder imidlertid anvendelse på markederne for landbrugsprodukter, selv om der er

fastsat visse undtagelser for at tage hensyn til de særlige forhold på disse markeder.

Det forhold alene, at minimumspriserne fastsættes på grundlag af de offentlige interventionspriser, er ikke tilstrækkeligt til at fjerne den pågældende aftales begrænsende karakter. At priserne er fastsat på grundlag af de offentlige interventionspriser, betyder nemlig ikke, at oversigten over minimumspriser mister sit konkurrencestridige formål bestående i på direkte og kunstig vis at fastsætte en markedspris, og at den sidestilles med de forskellige støtte- og interventionsmekanismer inden for de fælles markedsordninger for landbruget, der sigter mod at sanere markeder med et for stort udbud ved at fjerne en del af produktionen fra markedet.

(jf. præmis 83 og 85-87)

konkurrencereglerne, eller til, at de tillader sig privilegier, der svarer til offentlige myndigheders privilegier, hvad enten det er nationale myndigheder eller fællesskabsmyndigheder, for at sætte deres aktivitet i stedet for de offentlige myndigheders.

På samme måde er den omstændighed, at virksomhedernes adfærd var kendt, godkendt eller endog tilskyndet af nationale myndigheder, under alle omstændigheder uden betydning for anvendelsen af artikel 81 EF. Endelig kan den krise, som en sektor befinder sig i, ikke i sig selv udelukke anvendelsen af artikel 81, stk. 1, EF.

(jf. præmis 90-92)

5. De retlige rammer for indgåelsen af aftaler mellem virksomheder, der er forbudt ved artikel 81 EF, og den retlige kvalifikation af disse retlige rammer i de forskellige nationale retsordener er uden betydning for anvendeligheden af Fællesskabets konkurrenceregler. Desuden kan de offentlige foranstaltningers påståede manglende evne til at imødegå problemerne i en bestemt sektor ikke berettiger de berørte private aktører til at anvende en praksis, der er i strid med

6. Aftaler, som indgås i forbindelse med kollektive forhandlinger mellem arbejdsmarkedets parter med henblik på i fællesskab at finde egnede foranstaltninger til at forbedre beskæftigelses- og arbejdsvilkårene, henhører som følge af deres karakter og formål ikke under artikel 81, stk. 1, EF. En aftale indgås

af sammenslutninger af landbrugere og slagterisammenslutninger, og som har til formål at fastsætte minimumspriser for slagteriernes køb af kvæg og at stoppe importen af oksekød, kan ikke undrages anvendelsen af forbuddene i artikel 81 EF.

angivne mål, idet Kommissionen, under hensyn til disse til tider forskellige målsætninger, kan forsøge at forene dem. Hvad angår anvendelsen af denne undtagelse kan foranstaltninger nemlig kun anses for at være nødvendige for at nå målene i den fælles landbrugspolitik, hvis de er forholdsmæssige.

(jf. præmis 98-100)

(jf. præmis 197-199 og 208)

7. Opretholdelse af en effektiv konkurrence på markederne for landbrugsprodukter er en af målsætningerne med den fælles landbrugspolitik. Selv om det er korrekt, at artikel 36 EF overlader det til Rådet at beslutte, i hvilket omfang de fællesskabsretlige konkurrenceregler skal finde anvendelse på produktionen af og handelen med landbrugsprodukter, under hensyntagen til den særlige situation for markederne for disse varer, fastslår bestemmelsen ikke desto mindre princippet om, at de fællesskabsretlige konkurrenceregler kan finde anvendelse inden for landbrugssektoren.
8. Det er et grundlæggende princip i fællesskabsretten, at der skal indrømmes ret til kontradiktion i enhver procedure, som kan føre til, at der pålægges sanktioner, navnlig bøder eller tvangsbøder, og at dette princip skal overholdes, også når der er tale om en procedure af administrativ karakter. Ifølge dette princip udgør klagepunktsmeddelelsen en væsentlig proceduremæssig garanti. Denne klagepunktsmeddelelse skal klart angive de væsentlige faktiske forhold, som Kommissionen støtter sig på i denne fase af proceduren.

Artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 26, der fastsætter, at artikel 81, stk. 1, EF ikke gælder for aftaler, vedtagelser og former for praksis, som er nødvendige for at nå den fælles landbrugspolitikens mål, skal, idet den udgør en undtagelse, fortolkes indskrænkende. Desuden finder denne bestemmelse kun anvendelse, hvis den pågældende aftale er fordelagtig med henblik på at nå alle de i artikel 33 EF

Når Kommissionen i klagepunktsmeddelelsen udtrykkeligt anfører, at den vil undersøge, om de berørte virksomheder bør pålægges bøder, og den anfører de væsentligste faktiske og retlige faktorer,

som kan medføre bødepålæg, herunder den formodede overtrædelses grovhed og varighed samt spørgsmålet om, hvorvidt den er begået forsætligt eller uagtsomt, opfylder den sine forpligtelser til at respektere virksomhedernes ret til at blive hørt. Dermed giver den virksomhederne tilstrækkelige oplysninger til at kunne tage til genmæle, ikke blot for så vidt angår konstateringen af, at der foreligger en overtrædelse, men også for så vidt angår bødepålægget.

nødvendigvis forpligtet til udtrykkeligt at begrunde, at maksimumsgrænsen på 10% af den pågældende virksomheds omsætning er overholdt, medmindre der foreligger særlige omstændigheder. Virksomheden bør have kendskab til både denne lovmæssige grænse og sin konkrete omsætning og kan således vurdere, hvorvidt maksimumsgrænsen på 10% er overskredet med den bøde, den er pålagt, også selv om sanktionsbeslutningen ikke indeholder en begrundelse.

Det ville på utilladelig vis foregribe Kommissionens beslutning, hvis klagepunktsmeddelelsen indeholdt oplysninger om størrelsen af de påtænkte bøder, så længe virksomhederne ikke har haft mulighed for at fremsætte deres bemærkninger til de klagepunkter, der er gjort gældende mod dem. Det ville også, i endnu højere grad, på utilladelig vis foregribe denne beslutning, hvis klagepunktsmeddelelsen omtalte det forhold, at den bøde, som eventuelt ville blive pålagt ved den endelige beslutning, ville ligge inden for loftet på 10%.

Når Kommissionen derimod pålægger en sammenslutning af virksomheder en bøde og kontrollerer, om den lovmæssige maksimumsgrænse på 10% af omsætningen er overholdt, på grundlag af den samlede omsætning hos alle eller en del af medlemmerne af denne sammenslutning, skal dens beslutning udtrykkeligt angive dette samt de årsager, der ligger til grund for, at den har taget medlemmernes omsætning i betragtning. Hvis denne begrundelse ikke er givet, kan de pågældende ikke vide, hvad der ligger til grund for en sådan beslutning, og kan ikke foretage en korrekt kontrol af, om maksimumsgrænsen er overholdt i det foreliggende tilfælde.

(jf. præmis 217, 218 og 222)

(jf. præmis 238 og 239)

9. Når Kommissionen pålægger en enkelt virksomhed, der har begået en overtrædelse, en bøde, er den således ikke

10. Selv om retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, i

EKSF-traktaten ikke udgør den retlige hjemmel for den beslutning, hvorved en erhvervsdrivende pålægges en bøde, idet beslutningen er baseret på forordning nr. 17, fastlægger de generelt og abstrakt den metode, som Kommissionen har pålagt sig selv at anvende med henblik på fastsættelsen af bødestørrelsen. Der består derfor en direkte forbindelse mellem denne beslutning og retningslinjerne, således at disse kan være genstand for en ulovlighedsindsigelse.

Da de i retningslinjerne fastsatte faste beløb alene er »påregnelige«, kan de ikke i sig selv give anledning til en tilside-sættelse af proportionalitetsprincippet.

(jf. præmis 252 og 253)

(jf. præmis 250)

11. Aftaler om priser eller om afskærmning af markeder er i sig selv meget alvorlige overtrædelser. Kommissionen har derfor ikke tilsidesat proportionalitetsprincippet ved i punkt 1 A i retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, i EKSF-traktaten at anføre, at denne form for overtrædelser skal anses for meget alvorlige, og for hvilke der er fastsat et udgangsbet på 20 mio. EUR.

12. Med bestemmelsen om, at Kommissionen kan pålægge bøder på et beløb på op til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelser, kræver artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kun, at den bøde, som en virksomhed endeligt pålægges, nedsættes, såfremt den overstiger 10% af virksomhedens omsætning, uden hensyn til de mellemregninger, hvormed der tages hensyn til overtrædelsens grovhed og varighed. Følgelig er artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 ikke til hinder for, at Kommissionen ved beregningen som mellemresultat anvender et beløb, der overstiger 10% af den pågældende virksomheds omsætning, forudsat at det bødebæbeløb, der endeligt pålægges denne virksomhed, ikke overstiger dette maksimum. Dette hensyn gælder også hvad angår maksimumsbet på 1 mio.

EUR, som er anført i samme bestemmelse.

(jf. præmis 255)

hedssammenslutninger, at de skulle bringe den til ophør, samt anvendelse af vold for at tvinge en part til at vedtage en aftale eller for at sikre dens anvendelse, udgør skærpende omstændigheder, som Kommissionen kan tage i betragtning med henblik på at forhøje størrelsen af en bøde pålagt på grundlag af artikel 81 EF.

13. I lyset af punkt 1 B i retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, i EKSF-traktaten, som fastsætter, at overtrædelsens varighed kan medføre et eventuelt bødetillæg ud over det beløb, der er fastsat på grundlag af overtrædelsens grovhed, fremgår det, at overtrædelsens meget korte varighed, dvs. en varighed på under et år, kun begrundes, at der ikke skulle foretages noget tillæg til det beløb, som er fastsat på grundlag af overtrædelsens grovhed. Den omstændighed, at en overtrædelse kun har været af meget kort varighed, kan under alle omstændigheder ikke ændre ved, at der er sket tilsidesættelse af artikel 81, stk. 1, EF.

(jf. præmis 134, 257 og 258)

14. En hemmelig anvendelse af en aftale, efter at Kommissionen har meddelt de deltaende virksomheder eller virksom-

(jf. præmis 271 og 278-289)

15. Artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 er ikke til hinder for, at Kommissionen kan pålægge virksomheder, som angiveligt ikke har nogen omsætning, bøder på over 1 mio. EUR. Anvendelsen af begrebet »overtrædelse« i artikel 15, stk. 2, der uden forskel omfatter aftaler, samordnet praksis og vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder, viser, at de i bestemmelsen fastsatte maksimumsbeløb gælder ens for aftaler og samordnet praksis såvel for vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder. Når en sammenslutning af virksomheder ikke selv driver økonomisk virksomhed, eller når det ikke fremgår af dens omsætning, hvilken indflydelse denne sammenslutning kan udøve på markedet, kan Kommissionen under visse omstændigheder tage hensyn til dens medlemmers omsætning for at beregne det maksimale bødebeløb, som kan pålægges.

Selv om den eneste udtrykkelige henvisning i denne bestemmelse til virksomhedens omsætning vedrører den øvre grænse for en bøde på over 1 mio. EUR, fastslås det i punkt 5, litra a), i retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, i EKSF-traktaten, som Kommissionen er forpligtet til at følge, at slutresultatet af beregningen af bøden under ingen omstændigheder må overskride 10% af en virksomheds verdensomspændende omsætning, jf. artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17. Maksimumsgrænsen på 10% af omsætningen skal derfor overholdes, også hvad angår fastsættelse af bøder på under 1 mio. EUR.

Desuden skal loftet på 10% af omsætningen beregnes ud fra omsætningen for hver af de virksomheder, som deltager i de pågældende aftaler og former for samordnet praksis, eller for samtlige de virksomheder, der er medlem af virksomhedssammenslutningerne, i det mindste når sammenslutningen i henhold til sine interne regler kan forpligte medlemmerne. Denne mulighed for at tage hensyn til omsætningen hos samtlige virksomheder, der er medlem af en sammenslutning, berettiges af, at man ved fastsættelsen af bødenes størrelse bl.a. kan tage hensyn til, i hvor høj grad virksomheden kunne påvirke markedet, f.eks. på grund af dens størrelse og dens økonomiske styrke, som virksomhedens omsætning giver et indtryk af, og til den forebyggende virkning, bøderne skal have. I hvor høj grad en sammenslutning af virksomheder kan påvirke et marked,

afhænger imidlertid ikke af sammenslutningens egen omsætning, som hverken er udtryk for sammenslutningens størrelse eller dens økonomiske styrke, men derimod af medlemmernes omsætning, som giver et indtryk af sammenslutningens størrelse og økonomiske styrke.

Det er imidlertid ikke udelukket, at det i særlige tilfælde også kan være muligt at tage hensyn til omsætningen hos medlemmerne af en sammenslutning, selv om denne ikke formelt har beføjelse til at forpligte sine medlemmer, fordi der ikke er interne regler, som giver den denne mulighed. Ellers kunne Kommissionens ret til at pålægge bøder af en størrelse, som passer til de pågældende overtrædelser, blive sat over styr, for så vidt som den ikke kan nøjes med at pålægge sammenslutninger med en meget lille omsætning, men med mange virksomheder som medlemmer, som tilsammen har en betydelig omsætning, uden at sammenslutningerne har beføjelse til formelt at forpligte disse, meget begrænsede bøder, hvis de overtrædelser, de har begået, kunne have en mærkbar virkning på de pågældende markeder. Dette ville i øvrigt også være i strid med nødvendigheden af at sikre en forebyggende virkning af sanktionerne mod overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler.

Andre konkrete forhold end eksistensen af interne regler, som giver sammen-

slutningen mulighed for at forpligte sine medlemmer, kan derfor begrunde, at der tages hensyn til den samlede omsætning hos medlemmerne af den pågældende sammenslutning. Der er især tale om tilfælde, hvor den overtrædelse, der er begået af en sammenslutning, vedrører medlemmernes virksomhed, og hvor de pågældende konkurrencestridige former for praksis er udført af sammenslutningen til direkte gavn for medlemmerne og i samarbejde med disse, og hvor sammenslutningen ikke har objektive interesser af selvstændig karakter i forhold til medlemmernes interesser. Selv om Kommissionen i visse af disse tilfælde, ud over at pålægge den pågældende sammenslutning sanktioner, eventuelt også kan pålægge de enkelte virksomhedsmedlemmer individuelle bøder, kan dette vise sig at være meget vanskeligt, for ikke at sige umuligt, når medlems-tallet er meget højt.

Muligheden for at tage hensyn til omsætningen hos basismedlemmer af en virksomhedssammenslutning bør dog undertiden begrænses til de medlemmer, der var aktive på de markeder, som var berørt af de overtrædelser, for hvilke der blev pålagt sanktioner i den anfægtede beslutning.

Det forhold, at der er taget hensyn til omsætningen hos medlemmerne af en virksomhedssammenslutning ved fast-

sættelsen af maksimumsgrænsen på 10%, betyder desuden nemlig ikke, at medlemmerne er blevet pålagt en bøde, og heller ikke i sig selv, at den pågældende sammenslutning har pligt til at overvælte bøden på medlemmerne.

(jf. præmis 313, 314, 317-319, 325 og 343)

16. Princippet *ne bis in idem* udgør et grundlæggende princip i fællesskabsretten, som domstolene skal sikre bliver overholdt. På området for Fællesskabets konkurrenceret forbyder dette princip, at en virksomhed domfældes eller atter forfølges af Kommissionen for en konkurrencebegrænsende adfærd, for hvilken den allerede er blevet pålagt en sanktion, eller med hensyn til hvilken den er blevet erklæret ansvarsfri ved en tidligere beslutning fra Kommissionen, der ikke længere kan anfægtes. Anvendelsen af princippet *ne bis in idem* afhænger af, at tre betingelser er opfyldt, nemlig at de faktiske omstændigheder er identiske, at lovovertræderen er den samme person, og at den retsbeskyttede interesse er den samme. Efter dette princip er det således forbudt at straffe den samme person mere end en gang for samme ulovlige adfærd for at beskytte det samme rets gode. Derimod er det ikke forbudt at straffe forskellige virk-

somhedssammenslutninger for en og samme overtrædelse på grund af hver enkelt sammenslutnings deltagelse og grad af ansvar i forbindelse med overtrædelsen, også selv om nogle er medlem af de andre.

(jf. præmis 340-344)

17. Selv om Kommissionen råder over et skøn, når den fastsætter størrelsen af bøder på grund af tilsidesættelse af Fællesskabets konkurrenceregler, har Retten ifølge artikel 17 i forordning nr. 17 fuld prøvelsesret i artikel 229

EF's forstand i sager anlagt til prøvelse af beslutninger, hvori Kommissionen har fastsat en bøde, og kan følgelig ophæve, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde. I henhold til denne fulde prøvelsesret kan Retten bl.a. ændre størrelsen af nedsættelsen af den bøde, som Kommissionen har indrømmet en virksomhed eller en virksomhedssammenslutning på grund af de omstændigheder, som er anført i punkt 5, litra b), i retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, i EKSF-traktaten.

(jf. præmis 352 og 355-361)